

Ю.М. Оборотов,

доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
завідувач кафедри загальнотеоретичної юриспруденції

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Кафедра теорії держави й права створена в академії в січні 1998 р. Її першим завідувачем був видатний учений і талановитий спеціаліст у сфері теорії й історії держави й права, д. ю. н., професор Олексій Васильович Сурилов, відомий письменник і громадський діяч.

Із 1999 р. й донині кафедру теорії держави й права (із 2016 р. – кафедра загальнотеоретичної юриспруденції) очолює Юрій Миколайович Оборотов. Він є доктором юридичних наук, професором, заслуженим юристом України, членом-кореспондентом Національної академії правових наук України. Вищу юридичну освіту він здобув в Одеському державному університеті імені І.І. Мечникова, який закінчив у 1973 р. і розпочав викладацьку діяльність як асистент кафедри теорії й історії держави й права. У 1979 р. у Київському державному університеті ім. Шевченка він захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за темою «Основні питання теорії правової активності особистості соціалістичного суспільства». У 2003 р. в Одеській національній юридичній академії він захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за темою «Традиції та новації в правовому розвитку: загальнотеоретичні аспекти». Ю.М. Оборотов є автором більше 200 наукових праць, серед яких монографії «Традиции и обновление в правовой сфере: вопросы теории (от познания к постижению права)» (Одеса, 2002 р.), «Введение в украинское право» (Одеса, 2009 р., у співавторстві), «Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції» (Одеса, 2012 р.), «Креативність загальнотеоретичної юри-

спруденції» (Одеса, 2015 р.). Особливе місце в наукових розробках Ю.М. Оборотова посідають проблеми філософії права та загальнотеоретичної юриспруденції. У 2011 р. під його редакцією видано написаний колективом кафедри підручник «Общетеоретическая юриспруденция: учебный курс».

Праці Ю.М. Оборотова заклали новий напрям у загальнотеоретичній юридичній науці, що займається дослідженням традицій і новацій правового й державного розвитку. Основні положення цієї школи пов'язані з тим, що епоха постмодерну затверджує плюралістичну парадигму, відмовляється від європоцентризму й етноцентризму, проголошує принцип множинності цивілізацій, правових культур, загострення уваги до індивіда, його внутрішнього світу, зокрема його правових складників. Право має сприяти формуванню постмодерністської моделі державної системи, що відрізняється економічністю, інноваційністю з максимальною передачею повноважень на нижні поверхи управління й самоврядування. Проникнення в суть процесів правового буття епохи постмодерну пов'язане з необхідністю визначення стратегії правового розвитку України. Тут з'ясується фундаментальне значення власної правової спадщини й правових традицій, актуальність пріоритетного використання розробок вітчизняної юридичної науки, розвиток нормативно-правової бази й державних інститутів, що відповідають правовому менталітету й державній ідеології народу України. Юридичний образ постмодерну, тобто глибинні зміни в праві й державі нової епохи, потребує свого відбиття в правовій політиці й системі юридичної освіти,

направленої на формування мови права, правового менталітету й правової інтерпретації в спеціалістів юридичного профілю. Загальнотеоретичний розгляд традицій і новацій у правовому розвитку з урахуванням сучасного стану правової реальності й державних інститутів України дозволяє позначити специфіку юридичної географії України, визначитися з належністю її правової системи до пограничної цивілізації, виділити основні засади правової політики України в сучасних умовах.

Сьогодні кафедра загальнотеоретичної юриспруденції – одна з провідних у Національному університеті «Одеська юридична академія», вона входить до факультету адвокатури й включає 28 викладачів, серед яких п'ять докторів наук і 19 кандидатів наук. Тут працюють шість професорів (Ю.М. Оборотов, В.В. Завальнюк, А.П. Овчиннікова, В.В. Дудченко, Н.М. Крестовська, О.С. Мельничук), чотирнадцять доцентів (І.А. Бальжик, П.П. Богуцький, О.О. Джураєва, О.М. Іванченко, А.І. Кормич, С.П. Кравченко, В.С. Личко, С.М. Скуріхін, В.В. Тароева, Ю.В. Тищенко, М.Ю. Рязанов, Г.М. Чувакова, В.А. Федоров, З.М. Юдін), один ст. викладач (С.В. Ковбасюк) і сім асистентів (І.В. Антошина, А.І. Бондаренко, О.С. Гордієнко, М.В. Дзевелюк, Р.М. Дудник, Г.О. Науменко, М.В. Серебро). Докторантом кафедри є З.М. Юдін, який підготував дисертаційне дослідження на тему «Контрактивізм у сучасному правовому розвитку: проблеми теорії». Організацією роботи кафедри, технічним забезпеченням діловодства, звітності, навчального навантаження займається ст. лаборант А.В. Войткова, лаборанти В.А. Ващак, В.Е. Іванчук.

На кафедрі викладаються такі навчальні дисципліни:

«Загальнотеоретична юриспруденція»; лектори – Ю.М. Оборотов, В.В. Дудченко, В.В. Завальнюк, С.М. Скуріхін, О.О. Джураєва, А.М. Чувакова, О.М. Іванченко, В.С. Личко, М.Ю. Рязанов;

практичні заняття – В.С. Личко, Ю.В. Тищенко, М.Ю. Рязанов, А.Н. Іванченко, С.В. Ковбасюк, В.А. Федоров, М.Ю. Рязанов, Г.О. Науменко, Р.М. Дудник, А.І. Бондаренко;

«Методологія юриспруденції»; лектори – Ю.М. Оборотов, В.В. Дудченко, П.П. Богуцький, А.М. Чувакова, О.О. Джураєва, О.М. Іванченко, С.Н. Скуріхін;

практичні заняття – С.В. Ковбасюк, В.С. Личко, Ю.В. Тищенко, М.Ю. Рязанов, А.М. Чувакова, В.В. Тароева, О.М. Іванченко;

«Історія вчень про державу й право»; лектори – Н.М. Крестовська, А.І. Кормич, З.В. Юдін, О.С. Мельничук, О.М. Іванченко;

практичні заняття – А.І. Кормич, З.В. Юдін, О.М. Іванченко, В.С. Личко, С.В. Ковбасюк;

«Церковне право» – І.А. Бальжик, В.А. Федоров, Ю.В. Тищенко;

«Дія й тлумачення права» – З.В. Юдін;

«Правонормування й мова українського права» – С.П. Кравченко;

«Основи теорії держави й права» – Ю.В. Тищенко;

«Історія політичних і правових учень» – О.С. Мельничук;

«Історія соціальних, політичних і правових учень» – О.С. Мельничук;

«Соціально-політична й правова думка України» – А.І. Кормич;

«Політична й правова думка України»; лектор – Н.М. Крестовська; практичні заняття – С.В. Ковбасюк;

«Юридична техніка й технології» – С.П. Кравченко;

«Технології (вступ до спеціальності)» – В.С. Личко.

Кафедра бере активну участь у реалізації ініціативи президента НУ «ОЮА» академіка С.В. Ківалова відносно викладання юридичних дисциплін англійською мовою. Зокрема, такі викладачі, як Н.М. Крестовська, О.С. Мельничук, М.Ю. Рязанов, С.В. Ковбасюк забезпечують читання лекцій і проведення семінарських занять із дисциплін «Legal Philosophy», «History of Political

and Legal Doctrines», «Legal research methodology».

Працівниками кафедри були захищені докторські дисертації (В.В. Дудченко «Традиції правового плюралізму: західна та східна інтеграція» (2007 р.); Н.М. Крестовська «Ювенальне право України: генезис і сучасний стан» (2008 р.); А.Ф. Крижановський «Правопорядок суверенної України: становлення та тенденції розвитку (загальнотеоретичне дослідження)» (2009 р.); О.С. Мельничук «Міська правова система в Україні: загальнотеоретичне дослідження» (2016 р.)).

Серед захищених за останні 5 років кандидатських дисертацій можна виділити такі роботи: К.В. Горобець «Аксіосфера права та її компоненти» (2012 р.); М.Ю. Рязанов «Слов'янське право та слов'янська правова культура: загальнотеоретичний аспект» (2013 р.); Ю.В. Тищенко «Правовий міф і правова міфотворчість як атрибути сучасного суспільства» (2014 р.); Ю.В. Хижняк «Право й література як напрям юриспруденції: за творами М.О. Булгакова» (2014 р.); Т.М. Фурдик «Правове положення діаспори: загальнотеоретичне дослідження» (2015 р.); В.А. Федоров «Боргова функція сучасної держави» (2015 р.); І.В. Антошина «Інформаційна функція українського права» (2015 р.); М.В. Серебро «Сучасна держава як цінність: загальнотеоретичне дослідження» (2017 р.); О.С. Гордієнко «Поняття й види конкретизації в українському праві» (2017 р.).

Роботу над докторськими дисертаціями завершили В.В. Завальнюк і З.М. Юдін. До кінця 2017 р. роботу над кандидатськими дисертаціями завершують А.І. Бондаренко, М.В. Дзевелюк, С.В. Ковбасюк.

За два десятиліття в академії склалася наукова школа загальнотеоретичної юриспруденції, лідером якої є професор Ю.М. Оборотов. Можна виділити деякі концептуальні ідеї й наукові положення цієї школи, що вироблені представниками кафедри.

– Питання правового й державного розвитку України не можуть бути вирі-

шені без урахування тих проблем, які торкаються цивілізаційної, геополітичної, релігійної й інших важливих складових частин людського буття. Це особливо важливо на фоні поширення ідей про руйнацію національних культур і локальних цивілізацій під тиском процесів глобалізації й просування до інформаційного, індивідуалізованого суспільства.

– Український місцерозвиток є історично заданим і не дає нам вибору, оскільки його соціально-історичне середовище й територія реально існує, а тому питання про європейський вибір є ілюзорним. Необхідно уявляти свою культурну й цивілізаційну приналежність для того, щоб зберегти свій місцерозвиток у його релігійних, культурних, економічних, політичних, правових та інших особливостях. Цивілізаційна ідентичність України – це її право бути несхожою на Західну Європу в силу своєї спадщини й традицій, цілі та покликання, ментальності та долі.

• Апологізація права може визначитися ідеєю висування суб'єкта права в центр правового розвитку. На цьому шляху бачиться просування від регулювання як визначальної стратегії епохи модерну до координації як визначальної стратегії доби постмодерну, із використанням договірного права й договірного правопорядку. При цьому право модифікується в ціннісно-нормативну систему з ієрархізованою системою цінностей у правовій сфері й уявленнями про можливості розрізнення між такими визначальними цінностями, як свобода, справедливість і порядок, і в цьому зв'язку – із ситуативними перевагами кожної із цих цінностей правового буття сучасного суспільства (Ю.М. Оборотов, д. ю. н., професор).

– Специфіка юридичної антропології полягає в її здатності формулювати напрями своїх досліджень на основі несистематизованих, фрагментарних знань інших наук, і вже на цій основі будувати власні наукові принципи. Юридична антропология повинна аналізувати не ество психічних процесів людини, а розуміти їх у контексті

природних особливостей людини, що піддаються впливу правової культури, соціальних організацій і інститутів суспільства. Юридична антропологія інтерпретує якості реальної окремої людини й дає відповідні рекомендації з власної позиції.

– До парадигм юридичної антропології належать такі: парадигма людини як центру права й критерію соціально-нормативного регулювання, парадигма правового розвитку (прогресу, регресу, стагнації), парадигма структурної функціональності правового середовища людини. Ці парадигми через їх специфічний зміст можуть і повинні використовуватися теорією держави й права як початкові теоретичні побудови, що визначають нові напрями теоретико-правового аналізу. Людина і її світ вивчається багатьма науками, кожна з яких висвітлює сторони об'єкта, що її цікавлять. Антропологічне знання здатне виконати роль критерію оцінки висновків не тільки теорії держави й права, але й інших юридичних теорій. Загальні принципи антропологічної науки здатні проявити себе як теоретичний інструмент оцінки ефективності й правильності нових ідей, методів і положень, які сьогодні висуваються правознавством. По суті, це така оцінна діяльність, яка пов'язана з отриманням інформації про те, чи відповідають процеси, що протікають в юридичній науці й практиці, критеріям і принципам, що виробляються юридичною антропологією (В.В. Завальнюк, к. ю. н., професор).

– Про плідність чи слабкість будь-якої правової теорії, будь-якого дослідницького методу в правознавстві говорять на підставі здатності такої теорії вирішити питання джерел права. Тож це питання універсальне, таке, що має відношення до будь-якого права без винятку.

– Ідучи вслід за теорією «юридичного плюралізму», варто наголосити, що правова практика будь-якого суспільства охоплює різні правові уклади, які утворюють свою ієрархію й почасти конкурують під час застосу-

вання до тотожних правових ситуацій. Країни з високою правовою культурою характеризуються гетерогенністю, комплементарністю й ієрархією таких джерел або форм права, як звичай, договір, законодавство, правова доктрина, судова практика. У зв'язку із цим і постає запитання: якою є підстава нормативної або зобов'язуючої сили звичаєвої, договірної, законодавчої, доктринальної судової норми? Для того, щоб відповісти на це запитання, треба заглибитися в право й спробувати з'ясувати джерело, яке живить його зобов'язуючою силою. Необхідно виявити «джерела джерел», тобто первісні й значимі самі по собі джерела, на яких ґрунтується авторитет і ефективність вторинних джерел. Априорно первісне джерело самим своїм існуванням утілює цінності, дає гарантію реальної ефективності правової норми. Таким джерелом є справедливість. Мовою філософії можна сказати й так: субстанційною сутністю права є справедливість. Зовнішніми модифікаціями цієї сутності є звичай, договір, закони, правова доктрина, судова практика (В.В. Дудченко, д. ю. н., професор).

– Для юриспруденції важливу роль відіграють дослідження форми риторичного описання, яке одними уявляється як набір логічних операцій, а іншими – як сума нормативних проскрипцій. Насправді цей засіб пов'язується з античним «техне», коли знання й уміння, теорія та метод, розум і мова розглядаються в жорсткій єдності, що забезпечує повноту розуміння. І розуміння це базується на віковому емпіризмі риторики.

– Риторикою описується алгоритм мовного акту, а спосіб описування є принципово породжувальним. Риторика не повинна розумітися тільки як набір ораторських рекомендацій, що зводять її до обмежувального тлумачення виключно в галузі дидактики; у ній є визначений епістемологічний зміст, включений до сучасного знання (А.П. Овчиннікова, доктор мистецтвознавства, професор).

– Скарбниця є неодмінною ознакою держави й тому вправі «претендувати» на місце в рамках предмета загально-теоретичної юриспруденції, що й зумовило її вибір як підстави для типології держави. Здатність мобілізувати фінансові кошти зумовлюється право-договірним або силово-примусовим характером взаємовідносин публічно-владного апарату та підлеглого владі населення. Податок за своєю природою виступає як фінансовий еквівалент суспільного договору. Силовий спосіб формування публічних коштів має два різновиди: стягнення данини й експлуатація державою різними шляхами набутої власності, зокрема вилученої в підлеглих. Такі організації публічної влади пропонуються назвати відповідно данницькими та рентними.

– Загальноєвропейська тенденція розвитку держави – від данницької до рентної й далі – до податкової держави. Вітчизняна українська тенденція суттєво відрізняється від цієї еволюції податкової держави – від данницької до рентної, з невеликим періодом існування податкової держави (практично це лише початок ХХ ст.) і далі в складі СРСР – до рентної, а сьогодні – до данницької держави. У сусідній Росії, яка є класичною ресурсною державою, цей зворотний напрям «застряг» на рентному рівні. Застосування для типологізації державної скарбниці дало можливість оцінити держави в рамках трьох типів: данницькі, рентні, податкові. Лише податкові держави реально можуть бути охарактеризовані як демократичні, правові та соціальні, оскільки взаємовідносини між державним апаратом і громадянським суспільством тут ґрунтуються на засадах економічних і правових законів (Н.М. Крестовська, д. ю. н., професор).

– Вивчення правового образу міста веде до подальших результатів у формуванні образу сучасного міського права. Усвідомлюючи себе комунікативною єдністю, будь-яке співтовариство прагне до самоідентифікації й визнання своєї територіальної відособленості.

Світоглядна функція правового сприйняття міста пов'язана з формуванням рівня правосвідомості. Правовий образ міста включає уявлення про норми поведінки в місті взагалі. У той же час кожному місту властива своя специфіка нормативності, уявлення про «нормальне» та «правильне». Міста й городяни відрізняються один від одного за нормами поведінки. Взаємний вплив один на одного справляють правила й уявлення про них, що призводить до міської правової соціалізації.

– Слід відзначити, що проблематика понятійно-функціонального наповнення міського права як специфічного правового образу безпосереднім чином пов'язується з питаннями формування й обґрунтування категорії правового образу міста. Усе це складає самостійний предмет вивчення, що набуває значущості в умовах розвитку сучасної юриспруденції й осмислення значень, що поєднують історико-правові традиції та нові елементи правової реальності (О.С. Мельничук, д. ю. н., професор).

– Класичні ознаки договору не можуть повною мірою вважатися його атрибутами, оскільки на практиці часто укладаються нерівноправні та несправедливі договори. Розглядаючи проблему співвідношення свободи та справедливості як філософських категорій, стверджується, що важко виступати проти вимог свободи й справедливості. Використовуючи положення герменевтики, можна говорити про синтез свободи й справедливості в етиці відповідальності. Звідси визначальними ознаками договору в сучасному суспільстві є такі: 1) договір є сумісним правовим актом; 2) має місце уособленість волевиявлень його учасників (як їх індивідуалізація); 3) сторони виступають як взаємно відповідальні. У цілому ж, виходячи із цього, договір можна визначити як сумісний правовий акт, в якому на основі принципу взаємної відповідальності відображена узгоджена воля суб'єктів права, що закріплює бажану модель правової поведінки його учасників (З.М. Юдін, к. ю. н., доцент).

– Шляхи формування цілісного розуміння поняття правонормування вимагають визначення місця та ролі герменевтичного методу, а також лінгвістичних методів у процесі інтерпретації правового тексту, специфіку й особливості правових текстів на лексичному, морфологічному, синтаксичному рівнях, розкриття особливостей семантичної природи мови права. Робота над тезаурусом полягає в аналізі правової термінологічної лексики, текстів діючих законодавчих та інших нормативних актів. Тезаурус, який був складений на базі лексики конкретного нормативно-правного матеріалу і її старанної обробки, являє собою вичерпну систематизацію правової термінології, яка реально існує і є інструментом, що нормалізує відношення регулювання правової термінології.

– Напрямом дослідження є виявлення онтологічної єдності мови й права, яка отримує свій вираз у процесі формування правової дійсності в мовно-знаковій системі. Аналізується мова юриспруденції як континуум правних понять і термінів. Мова права досліджується як особлива соціально-правова та культурна галузь, що характеризується високим когнітивним та інтерпретаційним потенціалом, який обслуговує широкі можливості її логіко-семантичного та лінгвогерменевтичного розвитку (С.П. Кравченко, к. ю. н., доцент).

– Конструкція аномалій у правовому полі України переконливо доводить роль цього юридичного явища серед визначальних особливостей сучасного суспільства й методів перетворення діяльності в умовах ризику як одного з найважливіших каталізаторів прогресу.

– Аномалії в праві відображають внутрішню суперечливість правових конструкцій як детермінованих явищ. Будь-який фізичний, біологічний і соціальний процес є поєднанням протилежностей. Усе, що є у світі, має свою антитезу: світло бореться з пільмою, матерії протистоїть антиматерія, за народженням настає смерть. Наведені протилежності взаємно зумовлені, перебувають

у гармонії й тому можуть бути подолані народженням нової протилежності (Г.М. Чувакова, к. ю. н., доцент).

– Серед першоджерел формування права значне місце відведене релігійним нормам і нормам звичаєвого права, проте дослідження міфу як унікального феномена, який з'явився в найдавніші часи й став одним із факторів зародження права в сучасному його розумінні, не було предметом розгляду сучасної правової науки. Разом із тим міф як суспільне явище має значення не тільки в дослідженні історії формування права. Проявляючись у сучасному регулюванні суспільних відносин у державі, його вплив вбачається не тільки в правовому житті суспільства, але й у різних аспектах суспільного життя – соціальному, політичному і т. п.

– Незважаючи на увагу науковців до проблематики міфу, питання його сутності та впливу на сучасну систему права сьогодні залишаються предметом дискусії в науковій літературі, а комплексні дослідження, які би ставили перед собою завдання вирішення такого питання з погляду новітнього законодавства, відсутні (Ю.В. Тіщенко, к. ю. н., доцент).

– Серед актуальних проблем державознавства – дослідження окремих аспектів динамічного розвитку сучасної держави. При цьому слід зазначити, що сучасний розвиток суспільства й держави характеризується тим, що інформаційні процеси стали необхідним атрибутом забезпечення діяльності державних органів, установ і громадян. За своєю значимістю інформаційні ресурси, поряд із природними, фінансовими, трудовими й іншими, становлять один із важливих потенціалів держави й суспільства.

– Ураховуючи важливість питання, що розглядається, в Україні розроблена відповідна законодавча база, яка постійно оновлюється й доповнюється. Сьогодні у вітчизняному законодавстві виписані основні завдання розвитку інформаційного суспільства (О.О. Джураєва, к. ю. н., доцент).

– Церква як потужний соціальний інститут займає одне з провідних місць у духовно-моральному відродженні суспільства. З усіх суспільних інститутів тільки Церква має специфічне церковне право, що детально розроблене ще в перше тисячоліття історії християнства й фактично діє сьогодні. Існують різні погляди на юридичну природу церковного права. Перший погляд полягає в тому, що церковне право – це особлива правова система, аналогом якої може служити міжнародне право. Згідно з іншою думкою, церковне право належить до корпоративного права. Третій підхід полягає в тому, що церковне право – це комплексна правова освіта. Нарешті, четвертий підхід полягає в тому, що церковне право за певних умов можна вважати галуззю права. Церковне право має комплекс ознак, що дозволяють розглядати його як специфічну нормативну систему соціального регулювання.

– Правовий аналіз основних джерел церковного права дозволяє виявити, що характер регулятивного впливу канонічних норм на громадські стосунки безпосередньо залежить від його співвідношення з правовим складником системи соціально-правового регулювання. У зв'язку із цим важливою особливістю регулятивної функції норм церковного права є можливість їх застосування в разі недостатності державно-правового регулювання (І.А. Бальжик, к. ю. н., доцент).

– Погодження положень чинного законодавства України з положеннями міжнародно-правових актів, імплементація міжнародно-правових норм, зокрема щодо прав і свобод людини, у національне законодавство України, їх реалізація в національній сфері відповідають тенденціям поглиблення взаємозв'язку міжнародного й національного права, затвердженню міжнародних стандартів у вітчизняній правовій системі та застосуванню цих стандартів державними органами на практиці. Слід зазначити, що не всі норми міжнародного права можна застосовувати

на практиці, оскільки є норми міжнародного права, які не підпадають під правову регламентацію на території України. Із цього приводу виникає багато проблем (як у законодавців, так і в практиків). Таким чином, взаємодія норм міжнародного права та національного права вичерпує себе досягненням узгодженості положень національного законодавства й міжнародно-правових актів, їх взаємодії із забезпеченням суверенної України (О.М. Іванченко, к. ю. н., доцент).

– Проведене дослідження сакральних факторів, що впливають на розвиток слов'янської правової культури та слов'янського права як правової цілісності. Серед архетипів слов'янської правової культури – порядок, соборність, «центр», «перемога добра», «свій – чужий», «патріархальність», «симфонічна особистість», «герой». Відношення цих архетипів до основних архетипів слов'янської правової культури визначали розвиток слов'янських держав та їхніх правових систем. Архетипові структури на різних етапах відтворюють основні елементи розвитку правової культури, а саме: ставлення до приватної власності, цілісність території, духовно-моральний поступ як свідчення стабільності й розвитку слов'янських держав. Правові архетипи являють собою базову модель правової культури разом із політичним, духовно-моральним досвідом народу, перебуваючи з ними в нерозривному зв'язку, тому вони органічно включені до загального ціннісно-нормативного середовища суспільства. Сама ж сукупність архетипів – це «прообрази», символи, ритуали, мотиви, сюжети, що формують фундамент правової культури нації. При цьому, якщо ментальність відтворює форму й стиль юридичного мислення, то архетипи виражають схильність до певного способу розуміння правової дійсності.

– Правові архетипи сприяють збереженню, а також відновленню всієї самотності й специфічності слов'янської правової традиції. Крім того, збе-

реження правових архетипів сприяє зміцненню правокультурного фундаменту, що є основою для відтворення національної правової системи, ієрархії образів, символів, моделей і форм правової поведінки (М.Ю. Рязанов, к. ю. н., доцент).

— У сучасній інституційній теорії зміни в політичній і правовій системах розглядаються в основному кризі призму еволюції інститутів, однак стає все більш актуальною тенденція перенесення акцентів із вивчення інституційної еволюції на вивчення інституційних криз. Крім традиційних трактувань криз, останнім часом розвиваються підходи, які зосереджують увагу на системно-інституційних характеристиках і пояснюють кризи як стан руйнації й розпаду інституційної системи під впливом внутрішньосистемних і зовнішніх факторів. Можуть бути виділені три види інституційних криз, виходячи з причин, що їх породжують. Кризи можуть виникнути в результаті неформальної інституціоналізації, деінституціоналізації, а також унаслідок тривалих інституційних викривлень. Наведені вище моделі інституційних криз взаємозалежні. Наприклад, деінституціоналізація може виникати в результаті інституційних викривлень або широкого розповсюдження неформальної інституціоналізації. Для адекватного відображення змін в інституційній системі ці процеси повинні розглядатися в сукупності (С.В. Ковбасюк, ст. викладач).

Інтенсивна наукова робота кафедри безпосередньо виражається в кількості монографій, навчальних і методичних посібників, наукових статей, доповідей на наукових конференціях.

Із 2010 р. вийшли монографії, підготовлені кафедрою.

Fundamentals of Ukraine law / edited: Academician S.V. Kivalov, Professor Yu.N. Oborotov, Professor V.A. Tulyakov. — 2-nd edition, revised and supplemented. — Odessa : Yurydychna literature, 2010.

Овчиннікова А.П. Цінності культури та цивілізація: вибрані праці / А.П. Овчиннікова. — О. : Юрид. л-ра, 2010. — 288 с. — (сер. «Антологія юридичної думки. Одеська школа права»).

Скуріхін С.М. Статусна та компетентна правова культура військовослужбовців Збройних Сил України : [монографія] / С.М. Скуріхін; За ред. Ю.М. Оборотова. — О. : Фенікс, 2011. — 212 с.

Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції : [монографія] / Ю.М. Оборотов, В.В. Завальнюк, В.В. Дудченко та ін.; за ред. Ю.М. Оборотова. — Одеса : Фенікс, 2012. — 492 с.

Горобець К.В. Аксиосфера права: філософський і юридический дискурс : [моногр.] / К.В. Горобець. — Одеса : Фенікс, 2013. — 218 с.

Мельничук О.С. Міська правова система: поняття та структура : [монографія] / О.С. Мельничук. — Одеса : Фенікс, 2014. — 292 с.

Креативність загальнотеоретичної юриспруденції : [монографія] / Ю.М. Оборотов, В.В. Завальнюк, В.В. Дудченко та ін.; за ред. Ю.М. Оборотова. — Одеса : Фенікс, 2015. — 488 с.

Рязанов М.Ю. Слов'янське право в правовій спадщині України : [монографія] / М.Ю. Рязанов; за ред. Ю.М. Оборотова. — Одеса : Фенікс, 2015. — 160 с.

Мельничук О.С. Міська правова система: теоретичні та нормативні засади : [монографія] / О.С. Мельничук. — Одеса : Фенікс, 2015. — 408 с.

Овчиннікова А.П. Концепции динамики культуры в современном контексте / А.П. Овчиннікова // *Intelektualisci I mloda inteligencija budowniczymi spoleczenstw obywatelskich. Wyzwania, dokonania, zatory, porazki* / Pod redakcja Andrzeja Gooralskiego I Jana Laszczyka. — Warszawa : Wydawnictwo APS, 2015. — S. 235–240.

Бальжик И.А. Отношения государства и церкви: «симфония властей» : [монографія] / И.А. Бальжик. — Одеса : Фенікс, 2015. — 192 с.

Введение в украинское право / под общ. ред. С.В. Кивалова. – 3-е изд., перераб. и доп. – Одеса : Юридична література, 2016. – 504 с. – Підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 2.6, 2.7, 7.4.

Завальнюк В.В. Вибір стратегії розвитку юриспруденції сучасної України / В.В. Завальнюк // Час вибору: виклики інформаційної епохи : [колективна монографія] / заг. ред. О.А. Івакіна, Д.В. Яковлева. – Одеса : видавничий дім «Гельветика», 2016. – С. 183–195.

Богуцький П.П. Військове право: нормативно-ціннісне обґрунтування воєнної безпеки / Правові основи воєнної безпеки України : [монографія] / П.П. Богуцький, Є.Л. Стрельцов, С.Т. Полторак, Ю.В. Аллеров, О.В. Кривенко; відп. ред. Є.Л. Стрельцов. – Львів : НАСВ, 2016. – С. 86–131; 132–173.

Горобець К.В. Осмислюючи міжнародне верховенство права / Від теорії міжнародного права до практики захисту прав людини. Liber Amicorum до 60-річчя проф. В.В. Мищика : [моногр.] / авт. кол.; за ред. О.В. Задорожного та О.Р. Поєдинок. – К.; Одеса : Фенікс, 2016. – С. 45–70.

Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. – Х. : Право, 2017. – Т. 2: Філософія права / редкол. : С.І. Максимов (голова) та ін.; Нац. акад. прав, наук України; Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. – 1128 с.

Dialogical Civilization State of Ukraine: Place of Department and Apologization of Ukrainian Law / Yu. Oborotov // THE INTERACTION OF LEGAL SYSTEMS: POST-SOVIET APPROACHES. – 2015. – P. 216–225.

Для забезпечення освітнього процесу необхідною літературою викладачі кафедри видали низку підручників і навчальних посібників, серед яких «Юридична енциклопедія для юнацтва» (за редакцією С.В. Кивалова, Ю.М. Оборотова, 2006 р.), «Ювенальна юстиція» (Н.М. Крестовська, 2006 р.), «Хрестоматія з ораторського мистецтва»

(А.П. Овчиннікова, 2006 р.), «Теорія держави й права: державний іспит» (Ю.М. Оборотов, А.Ф. Крижановський, Н.М. Крестовська, 2007 р.), «История учений о государстве и праве: Курс лекций» (Н.М. Крестовська та ін., 2007 р.), «Хрестоматія по історії культури. Культура Возрождения» (А.П. Овчиннікова, 2007 р.), «П'ять кроків до гарної мови. Мовна комунікація: техніка мовлення» (А.П. Овчиннікова, 2008 р.), «Історія держави й права зарубіжних країн: хрестоматія-практикум» (Н.М. Крестовська та ін., 2010 р.).

Після 2010 р. кафедрою підготовлені такі підручники та посібники.

Общетеоретическая юриспруденция: учебный курс : [учебник] / под ред. Ю.Н. Оборотова. – О. : Фенікс, 2011. – 436 с.

Крестовская Н.Н. Теория государства и права. Государственный экзамен / Ю.Н. Оборотов, Н.Н. Крестовская, А.Ф. Крыжановский, Л.Г. Матвеева. – Изд. 6-ое, перераб. и доп. – Х. : Одиссей, 2011. – 312 с.

Крестовська Н.М. Історія держави й права зарубіжних країн : хрестоматія-практикум / Н.М. Крестовська, О.Ф. Цвіркун. – Х. : Одиссей, 2010. – 486 с.

Кормич А.І. Історія вчень про державу та право : [навч. посіб.] / А.І. Кормич. – К. : Правова єдність, 2011. – 390 с.

Дудченко В.В. Герменевтика права: розвиток юриспруденції : [навч. посіб.] / В.В. Дудченко, М.Р. Аракелян, В.В. Завальнюк. – Одеса : Фенікс, 2014. – 184 с.

Крестовська Н.М. Теорія держави й права. Підручник. Практикум. Тести : [підручник] / Н.М. Крестовська, Л.Г. Матвеева – К. : Юрінком Інтер, 2015. – 584 с.

Кормич А.І. Історія вчень про державу й право : [навч. посіб.] – 4-те вид., доповн., у 2-х частинах. – К. : Алерта, 2015. – 416 с.

Krestovska N.M. History of political and legal doctrines: methodological

textbook / N.M. Krestovska, O.S. Melnichuk, K.V. Gorobets. – Odesa : Feniks, 2015. – 250 p.

Велику роль в організації навчальної діяльності відіграють методичні розробки викладачів кафедри: «Тлумачення права» (З.М. Юдін, 2007 р.), «History of political and legal doctrines» (Н.М. Крестовська, О.С. Мельничук, А.О. Фальковський, 2007 р.), «Історія вчень про державу й право» (О.С. Мельничук, 2008 р.), «Теорія держави й права» (С.П. Кравченко, 2008 р.), «Правонормування та мова українського права» (С.П. Кравченко, 2009 р.).

Після 2010 р. підготовлено методичні матеріали, вказівки та програми.

Оборотов Ю.М. Підготовка курсових робіт із теорії держави й права : методичні рекомендації для юридичного коледжу / Ю.М. Оборотов, В.В. Тароєва. – Одеса : Фенікс, 2012. – 98 с.

Оборотов Ю.М. Методологія юридичної науки : [навч.-метод. посібник] / Ю.М. Оборотов, К.В. Горобець. – Одеса : Фенікс, 2013. – 34 с.

Оборотов Ю.М. Основи теорії держави й права : [навчально-методичний посібник] / Ю.М. Оборотов, Ю.В. Тищенко. – Одеса : Фенікс, 2014. – 62 с.

Оборотов Ю.М. Правова культура : [навч.-метод. посібник] / Ю.М. Оборотов, С.М. Скуріхін. – Одеса : Фенікс, 2016. – 60 с.

Дудченко В.В. Загальнотеоретична юриспруденція : [навч.-метод. посібник] / В.В. Дудченко, А.В. Дзевелюк, М.Ю. Рязанов. – Одеса : Фенікс, 2016. – 28 с.

Оборотов Ю.М. Загальнотеоретична юриспруденція : [навчально-методичний посібник] / Ю.М. Оборотов. – Одеса : Фенікс, 2016. – 60 с.

Оборотов Ю.М. Методологія юриспруденції: [навчально-методичний посібник] / Ю.М. Оборотов, Ю.В. Хижняк. – Одеса : Фенікс, 2016. – 48 с.

Оборотов Ю.М. Національна безпека сучасної держави: правові засади : [навчально-методичний посібник] /

Ю.М. Оборотов, П.П. Богуцький. – Одеса : Фенікс, 2016. – 40 с.

Оборотов Ю.М. Церковне право : [навчально-методичний посібник] / Ю.М. Оборотов, І.А. Бальжик. – Одеса : Фенікс, 2016. – 51 с.

За активну участь у науковому й освітньому житті вишу співробітники кафедри загальнотеоретичної юриспруденції неодноразово отримували академічні та державні нагороди. Завідувач кафедри, професор Ю.М. Оборотов у 2010 р. був обраний членом-кореспондентом Національної академії правових наук України. У 2017 р. професор Ю.М. Оборотов Одеським юридичним товариством удостоєний звання «Юрист року». Професорам Ю.М. Оборотову (2003 р.), В.В. Завальнюку (2011 р.), В.В. Дудченко (2009 р.) і доценту П.П. Богуцькому (2013 р.) присвоєне почесне звання «Заслужений юрист України». Професор А.П. Овчиннікова є почесним членом Спільки театральних діячів України. Члени кафедри нагороджені почесними грамотами президента Національного університету «Одеська юридична академія» С.В. Ківалова.

Кафедра загальнотеоретичної юриспруденції бере активну участь в організації методологічного семінару університету (керівник – Ю.М. Оборотов) і методичного семінару університету (керівник – А.П. Овчиннікова), успішно розвиває науково-дослідну роботу студентів. При кафедрі функціонують два студентські клуби, які об'єднують близько 80 студентів: дискусійний клуб «Право й цивілізація» та клуб «Ораторське мистецтво». Під науковим керівництвом викладачів щорічно більше 50 студентів стає учасниками міжнародних і всеукраїнських конференцій, симпозіумів і круглих столів.

Колектив кафедри загальнотеоретичної юриспруденції Національного університету «Одеська юридична академія» успішно поєднує юридичну освіту та юридичну науку під час підготовки спеціалістів юридичного про-

філю сучасної України, формує їхню правову культуру, базуючись на досягненнях вітчизняної правової спадщини та розвитку правових традицій, успішно поєднує розробки вчених-юристів України з досягненнями представників зарубіжної юридичної теорії і юридичної освіти.